

## KÖNYVISMERTETÉS.

*Arthur Eloesser Literarische Portraits aus dem modernen Frankreich.* S. Fischer Verlag Berlin. 300 lap.

Eloesser Arthur fentnevezett munkájában a modern francia irodalom legkiválóbb színmű- és regényíróinak jellemzését adja. Hogy e gyűjteményben a drámaírók túlsúlyban vannak, magától értetődik, A szóban levő munka tehát két részből áll: az első részben szerzőnk a következő színműírókkal, ú. m.: *Becque* Henrik, *Hervieu* Pál, *Dönnay* Móricz, *Courteline* György, *Curel* Ferencz, *Porto-Riche* György, *Rostand* Ödön, végül pedig *Sarcey* Ferencz drámaíróval, a második részben *Balzac* Honoré, *Zola* Emil, *France* Anatole, *Barrès* Móricz, *Huysmans* Károly és *Bloy* Leo regényírókkal foglalkozik. A drámaírók jellemzése *Becque* Henrik, emez 5 évvel ezelőtt elhalt nevezetes francia íróval veszi kezdetét, kinek összegyűjtött drámái ép a napokban jelentek meg. Szerzőnk *Becque* művei közül különösen »L'Enfant prodigue« (Az elveszett gyermek), *Michel Pauper*-t a »*Corbeaux*«-kat (A hollók) és *La Parisienne*-t (A párisi nőt) teszi vizsgálódása tárgyává és kiemeli, hogy *Becque* mindeme darabjaiban amaz elvnek akar érvényt szerezni, hogy színműben ne csak az exakt milieucsetelést találjuk, hanem minden egyes színdarab egy szociális gondolatot s egy etikai eszmét is tartalmazzon. *Becque* különösen az 1885-ben színre került »*La parisienne*« cz. darabjával vált híressé, nem csak azért művel *Lemaître*, a híres francia esztetikus *Becquet* *Molière* méltó utódjának nevezi, hanem inkább azért, mert e mű a francia ú. n. *Comédie rosse*-ok (erkölcstelen színdarabok) legsikerültebb darabja. *Becque* élete különben a szerencsétlenségek szakadatlan láncolata volt, úgy hogy írónk mindig a legnagyobb szegénységben élt, de ő e szegénységet a legnagyobb méltósággal és türelemmel viselte el.

*Hervieu* Pálban, ki a francia akadémiában *Pailleron* Edének, e híres vígjátékírónak utóda lett, ez utóbbi írónak számos jellemvonását találjuk. Szerzőnk már most kimutatja, hogy *Pailleron*on kívül hányan voltak befolyással *Hervieu*nak irodalmi működésére. Így »*Diogène le Chien*« cz. első művében a XVIII. század szatirikus íróinak hatása kimutatható, míg »*Bétise Parisienne*«-jében essaikból álló gyűjteményében és a »*Deux Plaisanteries*«-ben *Flaubert* és *Les Yeux Verts et les Yeux bleus* cz. regényében *Maupassant* és *Barbey d'Aquevilly*, végül »*L'inconnus*« cz.

életrajzában Poë Edgar hatása észrevehető. Szerzőnk már most sorra veszi Hervieuxnek összes darabjait és különösen »Les paroles restent«, »Les Tenailles« és »La loi de l'Homme« címűeket kritizálja alaposabban, míg végül Hervieuról mint drámaíróról a következő találó jellemzést adja:

Hervieu nem bírja sem Lovedan szatirikus merészségét, sem Daunay sziporkázó blagne, sem Porto-Riche elbűvölő szenvedélyességét, de van darabjaiban intelligencia, éleselméjűség és megfigyelő tehetség, ő az a férfiú, ki mindig egyenes úton halad, a nélkül, hogy elcsábító mellékutakra tekintene.

Eloesser ezután áttér *Lavedan* Henrik jellemzésére, kinek kiváló jellemességét emeli ki. Utána pedig Donnay Mórícra, a francia dramatikuskok emez enfant gâté-jára tér át szerzőnk és itt azt jegyzi meg, hogy jellem nélkül való tehetség. Courteline Györgyre kerül már most a sor, kit szerzőnk nem elég pikánsnak, nem elég szellemesnek, nem elég elegánsnak, egyszóval nem elég párizsinak tart, ki realista és phantasza egyszersmind. Eloesser ezek után Curel Ferenczet jellemzi, a ki drámaiban, szerzőnk véleménye szerint előkelő amateur és dilettansnak mutatkozik, továbbá Porto-Riche Györgyöt, ki Théâtre d'Amour cím alatt összegyűjtött drámaiban a nők védőjének tekinthető. Már most áttérhetünk Rostand Ödönre, kinek jellemzése Eloesser könyvében a legsikerültebb. Rostand tudvalevőleg hírnevét mint drámaíró »L'Aiglon« cz. darabjával alapította meg, mely darab az 1900. évben Párisban rendezett világkiállítás alkalmával a legkiválóbb attrakciókhoz tartozott. Rostand »Princesse Lointaine«, »La Samaritaine« és különösen »Cyrano de Bergerac«-ban nem hódolt az ú. n. »Théâtre libre« naturalistikus elveinek, nem is hozott a színpadra új elemeket, se nem hangoztatott új elveket, hanem a közönségnek azt adta, ami ennek mindig legkedvesebb lesz: szép embereket, nemes érzelmeket, csinos kosztümöket, csengő verseket, kedves ötleteket, kápráztató képeket és érdekes cselekvényeket. Ezen ítélet különösen a »Cyrano de Bergerac«-ra áll, melyet tudvalevőleg Ábrányi Emil oly mesteri módon ültetett át magyarra. Cyrano de Bergerac-nál szerzőnk oly találóan azt jegyzi meg, hogy a nemes Cid, az élczes Figáró, a visszataszító külsővel bíró Quasimodo egy személyben. Igen érdekes Rostand utolsó darabja a L'Aiglon, melylyel oly nagy sikert ért el és mely színművével Rostand nem akart politikai darabot nyújtani, hisz ő maga jegyzi meg a szóban levő darabjáról: »On ne peut se figurer l'impression produite . . . par la mort du jeune Napoléon . . . J'ai même on pleurer de jeunes républicains.« Tény, hogy Rostand ma erejének és tehetségének tetőpontján állva, a jelenkor legnagyobb francia drámaírójának tekintetik, a mi már abban is nyilatkozik, hogy a francia akadémia sietett őt tagjai közé fölvenni.

Emez irodalmi arcképek legutolsóját Sarcey Ferencz jellemzése fejezi be. Csodálkozunk, hogy mikép kerül Sarcey a drámaírók közé, hisz egyetlen egy szindarabot sem írt. Ezt talán amaz érdemének köszönheti, hogy ő 30 éven át napról-napra a »Temps« hasábjain a párisi közönségnek a színházakról írt és elhisszük vejenek, Brisson Adolfnak, ki a »Temps«-nál utódja lett, hogy ha összegyűjtenék Sarcey összes cikkeit, 80 kötetet tennének ezek ki. Igaza van abban szerzőnknek, hogy ha a francia színpad a

külföld, főleg Ibsen és Björnson befolyása alól kivonhatta magát, az első-sorban Sarcey érdeme. Nagyon csodálkozunk, hogy Eloesser gyűjteményébe nem vette fel sem Mirbeau Octave-ot, sem Brieux-t, de különösen, hogy nem találjuk abban Maeterlinck-et, kinek művei érdekességre és compositióra nézve e könyvben tárgyalt írók darabjaival méltán vetélkednek. A könyv második része a francia regényírókkal foglalkozik.

Különös, hogy szerzőnk fejtegetését Balsac Honoréval kezdi, kinek regényei már rég kimentek a divatból. Mennyire félreértették, illetőleg túlbecsülték már virágzása korában Balsacot, már az a körülmény is mutatja, hogy őt Shakespeare mellé állították. Igaz, Balsacban megvan az erő, de nincs meg a szépség, a mit a kiváló regényírókban megtalálunk. A többi Eloesser által tárgyalt regényírók között nincs meg a kellő arány, mert Barrèsnak, Huysmannak és Bloynak ugyanannyi tért szentel, mint Zolának vagy France Anatolnak, míg kiváló francia írókat, mint Loti Pierret és Bourget Pált teljesen mellőzi, pedig épp az utolsó, a »roman physiologique« megállapítójáról, nem lett volna szabad megfeledkeznie, pedig éppen utolsó regényében, a »L'eau profonde«-ban Bourget ismét kimutatta mesteri voltát. Eloesser könyvében különösen Zola jellemzése igen találó, kinek művei között szerzőnk legbehatóbban a »Verité« cíművel foglalkozik, melyben Zola tudvalevőleg a Dreyffus-affairet dolgozta fel. Zola többi művei között az említett »Verité«-n kívül a »Travail« és »Fecundité« címűeket jellemzi Eloesser, míg a 20 kötetes »Rougon Macquart« regénygyűjteményről alig van művében szó. France Anatolnál is szerzőnk, e regényíró művei alapján a Dreyffus-ügygyel való viszonyát tárgyalja; egyáltalában Eloesser a többi regényíróknál, mint Barrès, Huysmanns és Bloynál is mindig azt tárgyalja, hogy minő álláspontot foglalt el az író a Dreyffus affaire-el szemben és csak ennek a körülménynek tulajdonítható, hogy számos igen nevezetes regényíró szerzőnk mellőzött, kik a fenn nevezett ügygyel igen keveset vagy egyáltalán semmit sem törődtek. A könyv legutolsó fejezetében »Hellenen und Lateiner« cz. alatt Eloesser amaz irodalmi körrel foglalkozik, mely a »Mercure de France« köré gyűlt össze. Ezen kör legkiválóbb tagjainak szerzőnk Louys Pétert és Rebell Húgót tartja. Eloesser könyve, eltekintve az előbb említett hiányaitól, különösen ama része, mely a francia modern regényírók jellemzésére vonatkozik, érdekes és vonzó, és a francia modern irodalom minden barátjának legjobban ajánlható.

*Téri József.*

